

به نام خداوند بخشنده مهربان

راهنمای جامع تدوین پایان نامه

ویژه دانشجویان دوره
کارشناسی و تحصیلات تکمیلی

(از انتخاب موضوع پایان نامه تا نگارش گزارش پایان نامه و رزومه)

مؤلفان:

محمد راوری

(عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد)

فاطمه اسداله زاده شمخال

صالح لشکری

انتشارات ارسطو

(چاپ و نشر ایران)

۱۳۹۴

سرشناسه : راوری، محمد، ۱۳۵۸-
عنوان و نام پدیدآور : راهنمای جامع تدوین پایان نامه
مشخصات نشر : مشهد : ارسطو، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری : ۱۵۲ ص. : مصور(رنگی)، جدول.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۵۸-۹۶-۶
وضعیت فهرست نویسی : فیبای مختصر
یادداشت : فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir>
قابل دسترسی است.
شناسه افزوده : اسداله زاده شمخال، فاطمه، ۱۳۷۰-
شناسه افزوده : لشکری، صالح، ۱۳۶۴-
شماره کتابشناسی ملی : ۳۸۲۶۷۴۴

نام کتاب : راهنمای جامع تدوین پایان نامه
مولفان : محمد راوری - فاطمه اسداله زاده شمخال - صالح لشکری
ناشر : ارسطو (چاپ و نشر ایران)
صفحه آرابی ، تنظیم و طرح جلد : پروانه مهاجر
تیراژ : ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ : اول - ۱۳۹۴
چاپ : مهتاب
قیمت : ۸۵۰۰ تومان
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۷۵۵۸-۹۶-۶
تلفن های مرکز پخش : ۳۵۰۹۶۱۴۵ - ۳۵۰۹۶۱۴۶ - ۰۵۱
www.chaponashr.ir

باشگاه پژوهشگران جوان، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

Young Researchers Club, Mashhad Branch, Islamic Azad University, Mashhad, Iran

انتشارات ارسطو

چاپ و نشر ایران

به پاس تعبیر عظیم و انسانی‌شان از کلمه ایثار و از خودگذشتگان
به پاس وجودشان که در این سردترین روزگار ان بهترین پشتیبان است
به پاس عاطفه سرشار و کرمای امیدت
به پاس قلب‌های بزرگشان که فریادرس است و سرکردانی و ترس در پناهِشان به شجاعت می‌کراید
و به پاس محبت‌های بی‌دینشان که هرگز فروکش نمی‌کند
این مجموعه را به پدر و مادر عزیزم تقدیم می‌کنم

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	پیشگفتار
۱۲	سخنی با دانشجویان
۱۴	فصل اول: پژوهش و اهمیت آن
۱۴	اهداف آموزشی
۱۵	مقدمه
۱۵	تعریف پژوهش
۱۶	دلایل اهمیت پژوهش
۱۷	تعریف شک در پژوهش
۱۷	لزوم اولویت بندی پژوهش
۱۷	تعیین اولویت ها در پژوهش
۱۸	اصطلاحات تخصصی مهم فصل
۱۸	خلاصه فصل
۱۸	پرسشهایی برای تأمل بیشتر

۱۹	..... فصل دوم: اخلاق در پژوهش
۱۹	..... اهداف آموزشی
۲۰	..... مقدمه
۲۰	..... منشور و موازین اخلاق پژوهش
۲۸	..... ضوابط انتشار
۲۹	..... اصطلاحات تخصصی مهم فصل
۲۹	..... خلاصه فصل
۲۹	..... پرسشهایی برای تأمل بیشتر
۳۰	..... فصل سوم: انتخاب موضوع پایان نامه
۳۰	..... اهداف آموزشی
۳۱	..... مقدمه
	چگونه یک موضوع خوب رای پایان نامه، مقاله، تحقیق و یا پروپوزال خود
۳۱	..... انتخاب کنیم؟
۳۲	..... موضوع تحقیق چیست؟
۳۸	..... ویژگی‌های یک موضوع خوب
۳۸	..... معیارهای مهم برای انتخاب یک موضوع مفید و موثر
۳۹	..... اشتباهات رایج در انتخاب موضوع تحقیق
۴۰	..... راهکارهای عملی برای انتخاب موضوع تحقیق
۴۱	..... خلاصه فصل
۴۱	..... تمرین فصل
۴۲	..... فصل چهارم: ابزار تحقیق و روش‌های جمع آوری داده
۴۲	..... اهداف آموزشی
۴۳	..... مقدمه
۴۴	..... منابع اطلاعاتی

۴۵	.....	تکنیک های مصاحبه
۴۵	.....	انواع مصاحبه
۴۶	.....	نکات عملی در مصاحبه
۴۷	.....	پرسشنامه
۴۷	.....	زبان و واژه پردازی پرسشنامه
۴۸	.....	نحوه تهیه پرسشنامه
۴۹	.....	کتابخانه الکترونیکی (E-library) چیست؟
۵۰	.....	چگونه در مورد یک موضوع فارسی مقاله انگلیسی جدید پیدا کنیم
۵۱	.....	پایگاههای اطلاعاتی قابل اشتراک بین المللی
۵۱	.....	Springer Protocols
۵۱	.....	Springer link
۵۱	.....	web of knowledge
۵۲	.....	Elsevier
۵۳	.....	Science Direct
۵۶	.....	Google scholar
۵۸	.....	Embase
۵۸	.....	Scopus
۵۸	.....	Emerald
۵۹	.....	Wiley online library
۵۹	.....	ProQuest
۵۹	.....	Oxford Journals
۶۰	.....	Ovid
۶۰	.....	Ebsco
۶۰	.....	CINAL

۶۰	.....	Ageline
۶۱	.....	Thieme
۶۱	.....	MD consult
۶۱	.....	Mosby s Nursing Skills
۶۲	.....	Jove
۶۲	.....	پایگاه‌های اطلاعاتی رایگان موجود در اینترنت
۶۲	.....	Pupmed
۶۲	.....	Medline
۶۳	.....	Free medical journals
۶۳	.....	پایگاه اطلاعاتی مجلات علوم پزشکی جهان
۶۳	.....	Webmed
۶۳	.....	پایگاه اطلاعاتی Rxlist
۶۴	.....	WOS
۶۵	.....	انواع موتورهای جستجو
۶۶	.....	ابر موتورهای جستجو
۶۶	.....	نکات اصلی برای انجام یک جستجوی موفق
۶۸	.....	اصطلاحات تخصصی مهم فصل
۶۸	.....	خلاصه فصل
۶۸	.....	پرسشهایی برای تأمل بیشتر
۶۹	.....	فصل پنجم: نگارش و چاپ مقاله در مجلات معتبر
۶۹	.....	اهداف آموزشی
۷۰	.....	مقدمه
۷۰	.....	چیست؟ ISI
۷۱	.....	ساختار متداول مقالات علمی ISI

۷۲	..... عنوان مقاله
۷۲	..... نکات کلیدی در انتخاب عنوان مقاله
۷۳	..... چکیده تحقیق
۷۳	..... واژگان کلیدی
۷۳	..... مقدمه
۷۴	..... مبانی نظری تحقیق
۷۴	..... روش تحقیق
۷۴	..... یافته‌های تحقیق
۷۴	..... بحث و نتیجه گیری
۷۵	..... فهرست منابع
۷۶	..... چند نکته اساسی در ارسال مقالات
۷۶	..... دلایل عدم پذیرش چکیده یک مقاله در نشریات علمی
۷۸	..... ISC چیست؟
۷۸	..... آشنایی با انواع همایش های حرفه ای
۸۲	..... معرفی شاخص های علم‌سنجی
۸۴	..... اصطلاحات تخصصی مهم فصل
۸۴	..... خلاصه فصل
۸۴	..... پرسشهایی برای تأمل بیشتر
۸۵	..... فصل ششم: آموزش نرم افزار Endnote x7
۸۵	..... اهداف آموزشی
۸۶	..... Endnote چیست؟
۱۴۴	..... فصل هفتم: نحوه تنظیم رزومه علمی
۱۴۴	..... اهداف آموزشی

۱۴۵	.....	مقدمه
۱۴۵	.....	رزومه چیست ؟
۱۵۰	.....	خلاصه فصل
۱۵۰	.....	پرسشهایی برای تأمل بیشتر
۱۵۱	.....	منابع

پیشگفتار

بی‌شک یکی از دغدغه‌های هر دانشجو شناخت کاربردهای رشته تحصیلی خود در عرصه صنعت و پژوهش‌های علمی می‌باشد. اهمیت این شناخت سبب شده تا درسی با عنوان « روش تحقیق و سیستم‌های اطلاع رسانی » در چارت درسی همه رشته‌های دانشگاهی گنجانده شود، تا دانشجویان ضمن گذراندن این درس شناخت بیشتری در مورد رشته خود پیدا کنند و با زمینه‌های گسترده پژوهشی این رشته نیز بیشتر آشنا شوند. این شناخت در نهایت می‌تواند منجر به انتخاب موضوع پایان‌نامه دانشجو و یا حتی انتخاب یک موضوع خاص پژوهشی به جهت تحقیق و مطالعه بیشتر شود. این کتاب می‌تواند راهنمای جامعی برای کمک به دانشجویان، جهت یافتن مسیر تحقیقاتی مورد علاقه و تدوین پایان‌نامه آنها می‌باشد. از آنجائیکه یکی از مباحث عمده مطرح شده در درس روش تحقیق، پرداختن به نگارش و تهیه پایان‌نامه می‌باشد، لذا سرفصل‌های این کتاب به گونه‌ای طراحی شده است، که به عنوان منبعی برای درس روش تحقیق نیز به کار رود. به همین جهت در پایان هر فصل تمریناتی متناسب با مطالب آن ارائه شده تا دانشجویان مطالب هر فصل را مرور کرده و به نقاط ضعف خود در فهم درس پی ببرند و در نهایت دانشجو ضمن یادگیری اصولی و صحیح روش تحقیق، بتواند پایان‌نامه خود را نیز به درستی تدوین کند.

فاطمه اسداله زاده شمنخال
fateme.shamkhal@Gmail.com

محمد راوری
mlravari@yahoo.com

سخنی با دانشجویان

برای تدوین هر پایان‌نامه ابتدا باید هدف خود را از تدوین آن مشخص کنید. آیا صرفاً هدف دریافت نمره پایان‌نامه برای گرفتن مدرک تحصیلی است؟ اگر چنین هدفی دارید پیشنهاد می‌کنیم قبل از هر چیز هدف خود را تغییر دهید! یادتان باشد که زمانی می‌توانید پایان‌نامه خود را با کیفیت خوب انجام دهید که برای انجام آن رغبت و انگیزه کافی داشته باشید و این در صورتی است که هدف شما از انجام پایان‌نامه تحصیلی، هدفی والا و مشخص باشد. بهتر است از منظر دیگری به موضوع پایان‌نامه خود بنگرید، در این صورت روند انجام پایان‌نامه شما با سرعت و کیفیت بیشتری پیش خواهد رفت و شما از نتیجه آن خرسند خواهید بود. بنابراین بر خود لازم دانستیم تا در فصل اول مورد مطالبی را با موضوع پژوهش و اهمیت پژوهش‌های دانشگاهی، عنوان کنیم.

در فصل دوم کتاب در مورد مبحث مهمی تحت عنوان اخلاق در پژوهش صحبت خواهد شد. قبل از انجام هر کار پژوهشی باید با اصول اخلاق در پژوهش آشنایی کامل داشت تا سهواً یا عمداً حاصل تلاش و تحقیقات دیگری، را با نام خود ثبت نکنیم، زیرا این کار تبعات سنگینی را به همراه خواهد داشت.

در فصل سوم اصولی کلی در مورد انتخاب موضوع پایان‌نامه عنوان شده است.

در فصل چهارم انواع روش‌های جمع‌آوری داده و منابع اطلاعاتی معتبر جهت جمع‌آوری اطلاعات را معرفی خواهیم کرد (از جمله database ها و سایت‌های مهم و پرکاربردی جهت دریافت مقالات علمی معتبر).

فصل پنجم نکاتی را در مورد مقالات ISI و شرایط چاپ مقاله در مجلات معتبر بیان

نموده است تا پس از اتمام پایان نامه، دانشجو بتواند حاصل کار خود را در قالب مقاله به چاپ برساند.

در فصل ششم این کتاب نرم افزار مدیریت منابع یا Endnote x7 آموزش داده شده است تا انجام استناد در طی تدوین پایان نامه با روشی درست و اصولی انجام شود تا علاوه بر هم دسترسی مجدد و آسان به منابع استناد شده، از سرقت علمی نیز جلوگیری شود.

فصل آخر نیز نحوه تنظیم رزومه علمی با ارائه یک الگو بیان شده است تا نحوه درج فعالیت‌های پژوهشی دانشجو (از جمله چاپ مقاله و ...) در یک رزومه شرح داده شود.

سعی کرده‌ایم تا هرآنچه را که در تدوین یک پایان نامه مورد نیاز است، فراهم آوریم. بهره برداری از مطالب عنوان شده، فقط و فقط بستگی به تلاش خود شما دارد. زیرا تلاش سازماندهی شده و با برنامه ریزی صحیح و در مسیر درست است که به نتیجه منجر خواهد شد. امیدواریم شما نیز به نتیجه ای مطلوب نایل آیید.

فصل اول:

پژوهش و اهمیت آن

اهداف آموزشی:

انتظار می‌رود با مطالعه این فصل بتوانید:

- ✓ در خصوص مسائل پیرامون خود ایجاد سوال کنید.
- ✓ تعریفی جامع از پژوهش ارائه دهید.
- ✓ موضوعات پژوهشی خود را اولویت‌بندی نمایید.

مقدمه

در این فصل به تعریف و اهمیت پژوهش، مخصوصاً اهمیت پژوهش‌های دانشگاهی می‌پردازیم و اینکه چه ضرورتی برای انجام پژوهش وجود دارد. پس از شناخت اهمیت پژوهش، باید بر ما آشکار گردد که آیا لزوماً انجام هر تحقیقی می‌تواند مفید و کاربردی باشد؟ باید برای پاسخ به این پرسش به بحث در مورد ضرورت اولویت بندی در پژوهش بپردازیم تا مشخص گردد چه تحقیقی را بهتر است انجام دهیم و یا اصلاً انجام ندهیم.

در این فصل مقدماتی درباره پژوهش، اهمیت آن و اولویت بندی اهداف پژوهشی عنوان گردیده است و مطالعه آن کمک خواهد کرد به سؤالات زیر پاسخ داده و اهمیت و جایگاه پژوهش مشخص شود. همچنان که این فصل را می‌خوانید درباره سؤالات زیر نیز بیندیشید:

- پژوهش دانشگاهی چه تفاوتی با سایر انواع پژوهش دارد؟

- پژوهش دانشگاهی چه ویژگی‌هایی دارد؟

- چگونه پژوهش‌های خود را اولویت بندی می‌نمایید؟

تعریف پژوهش

تعریف واحدی برای پژوهش وجود ندارد و این تا اندازه ای به علت آن است که پژوهش انواع مختلفی دارد. ولی به عنوان یک تعریف کلی می‌توان چنین بیان کرد:

پژوهش، فرآیندی منطقی است که هدف آن، کشف روابط بین پدیده هاست.

تحقیق می‌تواند بر دو گونه باشد:

۱. پژوهش ابتکاری یا نوجویی، یعنی یافتن یا کشف آنچه که بر دیگران مجهول است.

۲. پژوهش تاییدی یا نوگستری، یعنی گستردن یا تفصیل آنچه بر دیگران به اجمال معلوم است. از این منظر هنگامی که محقق دست به یکی از این دو نوع تحقیق می‌زند، از آنچه که دیگران قبلاً یافته اند یاری می‌گیرد تا به آنچه آنها دست نیافته اند برسد؛ یا اینکه، دریافته‌های سربسته دیگران را بگشاید. بنابراین، ”پژوهش در هر حال متضمن نوآوری است و از تکرار و تقلید و کهنه دوزی به دور“.

آنچه در طول فرآیند پژوهش مهم است نظام‌مند بودن آن است. پژوهشگران در مورد آنچه قصد دارند انجام دهند و چگونگی و چرایی انجام آن به صورت گام به گام، هدفمند و روشمند فکر کنند و همه چیز بسیار روشن بیان شود؛ مثلاً اگر پژوهشگر می‌خواهد با استفاده از مشاهده به چیزی پی ببرد، در این صورت این موضوع که چه چیزی مشاهده می‌شود، چه کسی مشاهده را انجام می‌دهد، چگونه، کجا، در چه شرایطی و در چه مدتی انجام گیرد، باید روشن شود.

پژوهش مبتنی بر روشی است که استدلال و تجربه را با هم تلفیق می‌کند و مکانیسم‌هایی دارد که از بروز خطا، پیش‌داوری، و ذهنیت‌گرایی جلوگیری می‌کند. پژوهش موفق‌ترین رویکرد برای کشف حقیقت است.

دلایل اهمیت پژوهش

ماهیت نوآورانه و اکتشافی آن می‌تواند به تغییرات مفیدی منجر شود (مانند درمان بیماری‌های معلولیت آور).

پژوهش می‌تواند از طریق شک در مسائل، ایجاد سوال نماید و راه حل مناسب را ارائه دهد.

تعریف شک در پژوهش

فرایند شک، یک مرحله مهم در پژوهش محسوب می‌شود. بنابراین، رویکرد شکاکانه ضمن تلاش برای کشف روابط، به نظرات مخالف که ممکن است به رد یا تایید یافته‌ها منجر شوند نیز توجه دارد.

لزوم اولویت‌بندی پژوهش

چرا باید اولویت‌بندی نمود؟

محدودیت منابع اصلی است که همه جا به ویژه در کشورهای در حال توسعه وجود دارد. بنابراین قبل از تخصیص منابع و توافق بر سر انجام عملیاتی خاص، لازم است به سبک سنگین کردن انتخابهای مختلف پرداخت.

تعیین اولویت‌ها در پژوهش

هدف از تعیین اولویت‌ها در واقع شناسایی مسائل و مشکلاتی است که توجه بیشتری را می‌طلبد تا به این ترتیب برنامه‌ریزان پژوهش، منابع را به سمت و سویی که بیشترین نیاز وجود دارد هدایت کنند. ممکن است تعیین جهتگیری‌های پژوهش با توجه به اولویت‌ها منجر به مهار خلاقیت‌ها گردد. بنابراین در فرآیندهای تعیین اولویت تا حد امکان انتخابهای موجود را به صورتی منطقی و به نحوی که مانع خلاقیت‌ها نشود، مورد تجزیه و تحلیل قرار داد.

اصطلاحات تخصصی مهم فصل

- پژوهش
- نوآوری
- پژوهش ابتکاری
- پژوهش تاییدی

خلاصه فصل

پژوهش یا تحقیق یک روند هوشمندانه، هوشیارانه، خلاقانه و سامانمند برای یافت، بازگویی و بازنگری پدیده‌ها، رخدادها، رفتارها و انگاشته‌ها است.

در این فصل به تعریف و اهمیت پژوهش پرداختیم و انواع آن را بیان کردیم. همچنین عنوان شد که به دلیل محدودیت در منابع مالی و غیر مالی، باید به اولویت بندی در پژوهش پرداخت تا ابتدا گره‌ای از مشکلات و مسائل ضروری تر یک جامعه گشوده شود و حاصل تلاش یک کار پژوهشی بتواند کاربردی‌ترین نتیجه را در پی داشته باشد.

و ....

پرسشهایی برای تأمل بیشتر

۱. جایگاه و موقعیت پژوهش در سطح کشور با توجه به سند چشم انداز توسعه چه می‌باشد؟
۲. چگونه می‌توان پژوهش‌های خود را عملیاتی نمود؟
۳. اساتید و دانشگاہیان می‌توانند چگونه نقش خود را در توسعه پژوهش در کشور ایفا نمایند؟
۴. با توجه به ویژگیهای ذکر شده در این فصل، زمینه‌های تحقیقاتی مورد علاقه در رشته تحصیلی خود چیست؟

فصل دوم:

اخلاق در پژوهش

اهداف آموزشی:

انتظار می‌رود با مطالعه این فصل بتوانید:

- ✓ به اهمیت اخلاق در پژوهش پی ببرید.
- ✓ رفتارهای سوء پژوهشی را تشخیص دهید.
- ✓ الزامات اخلاق در پژوهش در پایان نامه خود را مشخص کنید.

مقدمه

در این فصل به تعریف اخلاق در پژوهش و ضرورت آن می‌پردازیم. به جرات می‌توان گفت که رعایت اخلاق در پژوهش، جزو مهم‌ترین مواردی است که یک پژوهشگر ملزم به رعایت آن می‌باشد. زیرا اگر این نکات رعایت نشود، ممکن است عمداً یا سهواً نتایج حاصل از زحمات پژوهشگران دیگر را به نام خود ثبت کند، که متأسفانه این کار تبعات سنگینی را در پی خواهد داشت. اما نگران نباشید. ما تمام نکات ضروری در بحث اخلاق در پژوهش را به طور جامعی بیان کرده ایم تا با رعایت این نکات، هیچ‌گونه خللی از منظر اخلاق در پژوهش در کار شما وجود نداشته باشد.

همچنان که این فصل را می‌خوانید درباره سؤالات زیر نیز بیندیشید:

- الزامات رعایت اخلاق در پژوهش چیست؟

- عدم رعایت اخلاق در پژوهش چه تبعاتی را به همراه خواهد داشت؟

منشور و موازین اخلاق پژوهش

اخلاق پژوهشی در برگیرنده اصول و قواعد اخلاقی اساسی و زیربنایی برای انواعی از موضوعات از جمله پژوهش‌های علمی است. این مساله شامل طراحی، اجرا و تکمیل تحقیقات از جمله آزمایشها و بررسی‌های انسانی، آزمایشهای حیوانی، جنبه‌های مختلفی